

(वर्ष १०) चैत्र ते ज्येष्ठ शके १९४० - एप्रिल ते जून २०१९ (संगुक्तांक ७ ते ९)

अनुक्रमणिका

१) संपादकाचे बोल / वृत्तनिवेदन	१
२) आठवण एक साठवण	५
३) गुरुवर्य श्री. भाईचे प्रवचन	६
४) सद्गुरु श्री. दादाभाईचे प्रवचन	१८
५) उत्सव - महोत्सवांतील कार्यक्रम	३४
६) परमप्रिय सद्गुरु श्री. भाईच्या प्रवचनांतील अमृत-कण	३७
७) निवेदन (१)	३९
८) निवेदन (२)	४०

॥ श्री सदगुरु प्रसन्न ॥

- संपादकाचे बोल -

वृत्तनिवेदन

आजचा हा ९१ वा अंक वाचकांच्या हाती सुपुर्द करित आहोत. जसजशी वर्षे पुढे जात आहेत, हा अंकही पुढची वाटचाल करित शतकाची गुढी उभारेल, ही आशा आहे. त्या वाटेवरचा राकट श्री. सदगुरु सारथी बनून टाकत आहेत व आम्ही सारे प्रवासी त्या राकटावर आरुढ होवून सदगुरुंच्या सह प्रवास करित आहोत. तो प्रवास त्यांच्या कृपेने सुखावह होवो, हीच त्यांच्या चरणी नम्र प्रार्थना.

श्री गुरुवर्य श्री भाईचे प्रवचन

श्री सद्गुरुभ्योनमः

१५-२-१९३१

शिवरूपी मन लावा । शिवचि होऊनि शिव हा भजावा ।।धृ.।।
शिवनाम घेतां, शिव गूण गातां । अहं तोहि त्यजावा ।।

आज महाशिवरात्र आहे. ही दर महिन्यातली शिवरात्र नाही, वर्षातून एकदां येणारी आहे, म्हणून तिला महाशिवरात्री म्हणतात. ही शिवरात्र शैव व वैष्णव ही पाळतात. आमचा कुलस्वामी तर श्री मंगेश आहे, तेव्हां शिवरात्र पाळणें हें आमचें कर्तव्यच आहे. ह्या दिवशीं लोक उपवास करितात. प्रापंचिक दृष्ट्या उपवास ह्या शब्दाचा अर्थ निरशनास योग्य असा फराळ करणें हा आहे, म्हणजे त्या दिवशीं रोजचे अन्न सेवन न करितां फळफळावळ वगैरे खाऊन ईश्वराचे भजन करावें. आतां आपण ह्या शब्दाचा पारमार्थिक दृष्ट्या विचार करूं. उपवास हा शब्द ‘उप’ म्हणजे जवळ व ‘वास’ म्हणजे राहणें ह्या दोन शब्दांपासून झाला आहे. तेव्हां उपवास ह्याचा खरा अर्थ देवाजवळ राहणें- देवाच्या, मंगेशाच्या, शिवाच्या स्वरूपाशीं ऐक्य करून राहणें असा आहे. ह्या मंगेशाची-शिवाची दोन रूपे आहेत, एक अनादिचैतन्य रूप:-

“देवा मंगेशा ! तूं अससी केवळ अनादिचैतन्य ।।”

ह्या चैतन्यापासून सर्व जगाची उत्पत्ती झाली. अशा ह्या चैतन्याजवळ वास करणें, त्याच्या स्वरूपाशीं ऐक्य करून राहणें असा उपवासाचा अर्थ आहे. ज्याला ह्या चैतन्य स्वरूपाचें अनुभवीक ज्ञान आहे, त्यालाच त्याच्या ठिकाणी मन लावून त्याच्याशीं ऐक्य करितां येईल व त्यालाच त्याची खरी पूजा साधेल. शिवाची खरी पूजा कशी करावी ह्या संबंधाने श्रुति

म्हणते कीं, 'शिवो भूत्वा शिवं यजेत' अशा तऱ्हेची पूजा घडणें सामान्य गोष्ट नाही. अशा पूजेचा महिमा गुरु पुत्रालाच माहित आहे:-

**“अगाध महिमा तुझा गुरुपुत्रा ठावा ।
स्वरुपीं तन्मय होऊनि ऐक्यें भोगावा ।।”**

त्याप्रमाणें सोहिरोबा म्हणतात कीं, सच्छिष्यानें नेहमी स्वरुपानंदाचा अनुभव घ्यावा.

**“तुम्ही अचलपदी राहोन सदोदित अद्वय सुख कां घ्याना ।
..... अभिप्राय गुरुगम्यहि दुर्लभ जाणूनि आत्मज्ञाना ।
म्हणे सोहिरा ब्रह्म भुवनीचें परमामृत कां प्याना ।।”**

प्रपंच व्यवहार करीत असतां संधि मिळाली कीं चित्त स्वरुपांत लावावें:-

“पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा यावत्पतति भूतले ।।”

प्रारब्धानुसार वृत्ती उठली कीं तिला पुन्हा स्वरुपाच्या ठिकाणीं योजावी. असें केल्यानें

**“पुनर्जन्म न विद्यते ।। ”
“असें केलिया गर्भवासा न यावें ।।”**

परंतु आपल्या पूर्व पातकांमुळे मन मलिन होत असल्यामुळें ते स्वरुपांत स्थिर होत नाहीं. ते स्थिर करण्याला शिवाचेंच नामस्मरण, भजनपूजन करावे, अर्थात् पहिल्या भागवत धर्माचें आचरण करावें :-

‘मां नमस्कुरु’ ‘शिव नाम घेतां, शिव गुण गातां, अहं तो ही त्यजावा ।।’

तुम्ही जस जसें शिवाचें नाम घ्याल, तसतसे मनाचें मलिनत्व जाऊन ते शुद्ध होईल आणि स्वरुपांत उन्मन होईल.

‘शुद्धे मनं अनुभवा प्रति ये तथापि । तेव्हां पतंगमन होय चिदात्मदीपीं ।।’

आतां मन मलिन होण्याचे दुसरें कारण असें आहे कीं ‘अहं भाव’ शुद्ध झालेल्या बुद्धिला पुनः पुनः भ्रष्ट करीत असतो, म्हणून पदांत ‘अहं तो ही त्यजावा’ असें म्हटलें आहे. आतां शिव कोण हें समजलें पाहिजे.

“ शिव प्रत्यगात्माशिव अंतर्साक्षी । शुद्धं मनेचिं पहावा ।। ”

शिव-रामेश्वर प्रत्यगात्मा आहे, प्रत्येकाच्या हृदयांत आहे:-

“एवं स्वचित्ते स्वत एव सिद्धः । आत्मा प्रियोऽर्यो भगवाननंतः ।। ”

तो सर्वांच्या अंतः करणांत आहे खरा, पण “शुद्धं मनेचिं पहावा” ज्याचें अंतःकरण शुद्ध सत्त्वगुणी असेल, त्यालाच तो अनुभवास येतो, कारण:-

**“नाहीं निर्मळ जीवन । काय करील साबण ।।
तैसी चित्तशुद्धि नाही । त्यासी बोध करील कायी ।। ”**

स्वरूपाचा अनुभव झाल्यावर शिष्याचा व गुरुचा अनुभव एकच होतो. म्हणजे गुरु, शिव, शिष्य चर्मचक्षूला मात्र भिन्न दिसतात, परंतु अनुभवाच्या दृष्टीनें भिन्न भासत नाहीत.

“शिव गुरु भिन्न भासति ढोळां । एक परी उमजावा ।। ”

गुरुचा देह साडेतीन हाताचा दिसतो, पण त्या देहास व्यापून असणाऱ्या चैतन्याचा अनुभव, जो शिवाचा-रामेश्वराचा-आदिनारायणाचा- तोच त्याचा आहे. म्हणून हाडामासांच्या देहाकडे पाहून मनांत यत्किंचित विकल्प धरूं नका:-

**“ऊंस ढोंगा परि एस नव्हें ढोंगा । का रे भुललासी बरलिया सोंगा ।।
..... तुका ढोंगापरि विदू नव्हे ढोंगा । का रे भुललासी बरलिया सोंगा ।। ”**

देह घट भिन्न आहेत परंतु त्यांस व्यापून असणारे चैतन्य नभ एकच आहे हें उमजले पाहिजे अनुभवानें जाणलें पाहिजे.

**“आम्हां सद्गुरु तोचि परब्रह्म । ऐसा नित्य निज भाव सप्रेम ।।
हेचि गुरुसेवा उत्तमोत्तम । शिष्य परब्रह्म स्वयें होय ।। ”**

ज्या शिष्याचा आपला गुरु परब्रह्म आहे असा अनुभव आहे, त्यालाच आपण स्वतः परब्रह्म आहों असा अनुभव येईल, व त्यालाच सर्व चराचर भगवद्रूप दिसेल:-

“जें दृग्गोचर तें नसे, गुरु असा निर्धार सोडूं नको ।। ”

सारांश पहिल्याने आपणाला निर्गुण ब्रह्माचा पूर्ण अनुभव आला पाहिजे, मग जें दिसतें तें ही ब्रह्मच आहे असा अनुभव करून घेतला पाहिजे.

**“पहिलें ब्रह्म निर्गुण । ब्रह्मचि ईश्वर सगुण ।
ब्रह्मचि विश्व त्रिगुण । ऐसें कळेल तरीच ब्रह्म कळलें ।। ”**

म्हणून तुकाराम महाराज म्हणतात:-

“ तुका म्हणे ऐसे झालिया बांचून । करणें तें तें शिण बाटतसे ।। ”
“देवा ! देशील तर माझें सर्व मागणें कांही एक कमी न करितां दे”
परंतु अशी स्थिती सद्गुरूची पूर्ण कृपा झाल्याशिवाय होणार नाही.

“शिव कृपें तरी सद्गुरुचरणीं । शंकर भाव धरावा ।। ”

सद्गुरूच्या विशेष कृपेनें सर्व त्रिभुवन भगवद्रूप दिसेल:-

**“सद्गुरुची झालिया कृपा पूर्ण । जनचि होय जनार्दन ।
मग जन बन विजन भिन्ना भिन्न भासेना ।। ”**

ह्या विश्व त्रिगुण ब्रह्माचें वर्म कळण्याला त्या सद्गुरु आदि नारायणाचीच पूर्ण कृपा पाहिजे.

“जरी हा हो कृपा करील नारायण । तरी हेंचि बर्म पडे ठायी ।। ”

अशा रीतीनें शिवाची पूजा केल्यानें तोंच हृदयांत व चराचरांत प्रगट होईल:-

“अंतरंगी तोचि जर्गी पहात जा रे ।। ”

पण

“सदा श्री हरीचे नाम मुखीं गात जा रे ।। ”

येथपर्यंत उपवासाचा पारमार्थिक अर्थ झाला, आणि ज्यांना स्वरूपाची ओळख झाली आहे, त्यांनी अशा रीतीनें शिवस्वरूपाचें ध्यान करून महाशिवरात्र साजरी करावी. परंतु ज्यांना ह्या स्वरूपाची ओळख नाही, त्या अज्ञ जनांची शिवाला कीव येऊन त्यानेंच सुचविलें कीं ज्यांना माझ्या स्वरूपाची ओळख नसेल त्यांनी ‘सद्गुरुचरणीं भाव धरावा’, सद्गुरुचरणावर श्रद्धा ठेवून माझे नाम गावे, व माझा शुद्धांतःकरणानें निरंतर धावा करावा. हा

धावा कसा करावा हें श्री नारायण महाराजांनी एका पदांत शिकविलें आहे. ते पद आतां आपण निरुपणासाठीं घेऊ:-

“तुजविण गुरुराज आज कोण मज प्रतिपाळी ।।”

येथें गुरुला गुरुराज, सर्वांत श्रेष्ठ गुरु, असें म्हटले आहे. गुरु नानातऱ्हेचे आहेत, पण स्वरुपाचें ज्ञान करून देणारे गुरु मात्र दुर्मिळ आहेत आणि त्यांनाच ‘गुरुराज’ ही संज्ञा योग्य आहे.

**“मंत्र हि देतील जे शिकवीतील नाटक काव्यकला कुसरी ।
ते ही गुरु परि सद्गुरु बांचुनि शिष्य पणाचि उरेचि उरी ।। ”**

मंत्र तंत्र देणारे, कला कौशल्यादि शिकविणारे, प्राणायामादि हटयोग मार्ग दाखविणारे, जपतपादि अनुष्ठानें करविणारे, नाना सिद्धी प्राप्त करून देणारे वगैरे सर्वच गुरु आहेत, परंतु अपरोक्षानुभव करून देऊन जन्ममरण चुकविणारे मात्र सद्गुरु जाणावे आणि त्यांनाच महाराजांनी ‘गुरुराज’ असें संबोधिले आहे. ह्या चरणांत महाराज म्हणतात, “ हे सद्गुरुराया ! तुझ्या शिवाय माझा सांभाळ करणारा कोणी ही नाही. आजपर्यंत देवा ! मला माझ्या नातेवाईकांचा व इष्टमित्रांचा भरवसा होता कीं ते माझा प्रतिपाळ करतील, पण प्रसंगानुसार माझी खात्री झाली कीं:-

“अंतकाळी तुज सहाय्य कराया नव्हती कोणी प्राप्त ।।”

आतां देवा ! तूं कदाचित म्हणशील कीं तुला ज्ञानाचा ताठा असेल. परंतु बिलकूल प्रतारणा न करितां मी कसा आहे हें प्रांजळपणें मी तुला सांगतों:-

“तुजसी जो करील प्रतारणा ।

त्यासी कोठेंचि नाही थारा ।।”

“ज्ञान हीन गुणविहीन, दीन दास तुझा ।।”

हे भगवंता ! मी शुद्ध टोणपा आहे:-

“काहीं नेणें टोणपा मी अविचक्षण ।।”

हे देवा ! तुझ्या कृपेचा पद्म हस्त माझ्या मस्तकावर ठेव. विद्येचा यत्किंचित अभिमान असला तर ज्ञान कधींच होणार नाही. आपली सर्व विद्वता बाजूला ठेवून सद्गुरुला शरण गेलें पाहिजे, तरच कार्य होईल. मेकालें म्हणतो:- “one who wishes to be

a philosopher must first unlearn what he has learnt” म्हणजे, खरें तत्त्व जाणण्याची ज्याची इच्छा असेल, त्यांनी जें कांही शिकलें असेल नसेल तें सर्व पहिल्यानें विसरले पाहिजे. त्याच प्रमाणें वामन पंडित म्हणतात :-

**“नेणें कांहीं ज्ञान । नेणें कांहीं भजन ।
एक शेषशायी कमळ नयन । दैवत इतुकें जाणतो ।।”**

ते इतकें षड्शास्त्र संपन्न होते, परंतु त्यांना आपल्या ज्ञानाचा बिलकूल अभिमान नव्हता कारण ते पुढें म्हणतात :-

“हा भाव ही देवोनि जतन । करितो तोचि कमलनयन ।।”

अभिमान हा ज्ञानमार्गात एक मोठा दगडच आहे. उदाहरणार्थ एका कपड्याला रंग द्यावयाचा असेल तर तो पहिल्यानें धुवून स्वच्छ पांढरा करून आणिला पाहिजे. जर कापडांत जुन्या रंगाची थोडीशी छटा असेल, तर त्यावर नवा रंग उठाव दिसणार नाही. तद्वत् ज्ञान मार्गात पूर्व जाणिवेची जर थोडी छटा असेल, तर ज्ञानानुभवांत जमीन अस्मानाचा फरक पडेल. या साठी मुमुक्षूची अंतः करण भूमिका कशी असावी ह्याविषयी श्रीनारायण महाराज म्हणतात :-

**“ज्ञानहीन गुणविहीन, दीनदास तुझा ।
रक्षमाण सुख निधान तूं गुरुवर माझा ।। ”**

भगवंता ! मला ज्ञान नाही, माझ्या अंगी कोणताही वाखाणण्यासारखा गुण नाही किंवा मी शास्त्र व्युत्पत्ति वगैरे कांही जाणत नाही, पण माझ्या अंगी एक गुण आहे, तो हा कीं मी ‘दीन दास तुझा’ आहे, अगदी कनिष्ठ दर्जाचा सेवक म्हणजे तुझा गुलाम आहे. माझ्या सर्वस्वावर किंबहुना माझ्या जीवित्वावर देखील तूझी पूर्ण सत्ता आहे. तुझ्या सत्तेनें सर्व होते आणि आम्हीं कांही करीत नाही अशी माझी पूर्ण भावना आहे. एकनाथ महाराज म्हणतात :-

“मी एकू कर्म कर्ता । ऐसी उठो बेदी अहंता ।। ”

ह्यांचेच नांव कर्मार्पण, प्रथम भागवत धर्म. अशी निष्कामता झाल्याशिवाय भगवान त्यांचें दास्य पत्करणार नाही. एकदां त्यानें मुमुक्षूचें दास्य पत्करलें म्हणजे त्याच्या सुखाला पार नाही.

“रक्षमाण, सुखनिधान तूं गुरुवर माझा ।।”

तू माझा रक्षण करणारा आहेस आणि माझ्या सर्व सुखाचा ठेवा आहेस:-

“प्रभवः प्रलयः स्थानं निधानं बीजमव्ययम् ।।” (भ.गी.९।१८)

तूच जर कृपा करशील, तरच त्या सुखाची मला प्राप्ति होईल. माझी सर्व भिस्त तुझ्यावरच आहे, कारण तूच माझा गुरुवर आहेस. तुझ्यामध्ये जे अनंत गुण आहेत, :-

“अनंताचे अनंत गुण ।।”,

त्यात दयाळूत्व हा गुण प्राधान्यत्वे करून आहे:-

**“तो बहुतांचा पालन कर्ता । त्यास बहुतांची असे चिंता ।।
नाना साधनें समर्था । सद्गुरु पाशी ।।”**

उदाहरणार्थ आईच्या ठिकाणी दयाळूत्व हा मुख्य गुण असल्यामुळे मुलांचे उत्तम प्रकारे संगोपन होते. हा गुण तिच्या मध्ये नैसर्गिक आहे. तो नसता तर मूल निद्रिस्थ असतां ही त्याला उठवून स्तनपान करण्याची बुद्धि तिला कोठून झाली असती ? तद्धत् सद्गुरुचें अंतःकरण अत्यंत कोमल असल्यामुळे शिष्याची दीनवाणी करुणा ऐकून त्याच्या हृदयाला पाझर फुटतो.

“तू दानी मी भिकारी । मी प्रसिद्ध पातकी तू पापपुण्य हारी ।।”

तू उदार व दानशूर आहेस, आणि मी बोलून चालून भिकारी आहे, तेव्हा मी जें तुझ्यापाशीं मागतो तें देण्यास तू मागे पुढें पाहूं नकोस. बरे, जरी मी महापातकी असलो, तरी तू गंगेपेक्षा ही श्रेष्ठ आहेस. गंगा नुसतीं पातकेंच धुवून टाकिते, पण हे सद्गुरो ! तू पाप पुण्य दोन्ही ही नाहींसी करतोस ज्ञान मार्गात पुण्य ही ज्ञान प्राप्तीच्या आढ येते, म्हणून शहाणे लोक पुण्याला देखील पापच समजतात:-

**“पुण्यास पाप म्हणती अत एव योगी ।
आद्यंत पापफळ यद्यपि पुण्य भोगी ।।”**

तेव्हां हे सद्गुरो ! माझें पाप पुण्य नाहींसे करण्याचे सामर्थ्य तुझ्या अंगी आहे. म्हणून माझे सर्वस्व आणि हा माझा देह ही तुला अर्पण केला आहे. आतां त्याच्यावर तुझी सत्ता आहे:-

“मी अनाथ नाथ तूचि सर्व दुःख हारी ।।”

हे भगवंता ! जसा पतिव्रतेला पतीचाच आधार असतो आणि त्याचाशिवाय दुसऱ्या कोणाच्याच आधाराची ती अपेक्षा करीत नाही, म्हणून त्याला तिचा प्राणनाथ म्हणतात, परंतु जर पतीपासून स्त्रीला व स्त्रीपासून पतीला त्रास झाला तर ते एकमेकांचा त्याग करितात. तसा सद्गुरु हा प्रापंचिक नवऱ्यासारखा प्राणनाथ नाही. शिष्यापासून किती ही त्रास झाला तरी तो त्याला क्षमाच करितो, ह्यावरून एक ऐतिहासिक गोष्ट आठवते ती सांगतो. ती वाईट आहे. परंतु तिचे तात्पर्य फार मार्मिक आहे. गोष्टीतला नवरा सद्गुरु समजा व त्याची स्त्री शिष्य प्रज्ञा-बुद्धि अशी कल्पना करा. पेशव्यांच्या दरबारांतला एक गृहस्थ आपल्या मित्राकडे बुद्धिबळाचा खेळ खेळावयास जात असे. त्याला बुद्धिबळांचा इतका नाद होता की त्याचा बहुतेक सर्व वेळ त्या मित्राच्याच घरी जात असे. फक्त जेवण्यास व झोप घेण्यास तो घरी जात असे. एके दिवशी कर्म धर्म संयोगाने त्याचा मित्र आजारी असल्यामुळे खेळ मांडणे अशक्य होतं म्हणून तो रात्री लवकरच घरी परत आला. घरी येतांच त्याने आपली स्त्री एका परपुरुषाजवळ अस्ताव्यस्त स्थितीत निजलेली पाहिली. हें पाहताच एखाद्या साधारण मनुष्याचें पित्त खवळले असते व रागाच्या भरांत त्याने तिचा प्राण घेतला असता किंवा आपण जीव देता. परंतु तो गृहस्थ इतका धैर्यवान होता की अशी स्थिती पाहून ही तो यत्किंचित ही डगमगला नाही. तो साधारण प्रापंचिक मनुष्य होता. त्याला अध्यात्माचा गंध ही नव्हता किंवा भजनाचें नाव ही माहित नव्हते, पण त्याच्या अंगी केवढे धैर्य होतं ! आज काल असे मुत्सद्दी नाहीत ह्यांचे वाईट वाटते. (O Tempare! O Mores) त्याने आपल्या जवळची शाल तिच्या अंगावर घालून आपण दुसऱ्या खोलीत जाऊन निजला. सकाळी उठल्यावर देखील त्याने त्या गोष्टीचा मागमूस लागू दिला नाही, व बायकोशी पूर्वीसारखाच वर्तनक्रम ठेविला. त्याने त्या गोष्टीचा स्फोट केला असता तर घोर परिणाम झाला असता, व कार्य बिघडलं असते. पण बायकोच्या अंगावर शाल घातल्याने तिला आपल्या वर्तनाचा फार पश्चाताप झाला व ती पतिव्रता झाली हे तिच्याच उद्गारावरून समजते. जेव्हा नवऱ्याचा अंतकाळ जवळ आला, तेव्हा तिला फार दुःख झाले. नवऱ्याने विचारलं की, “तू कां रडतेस ? ” त्यावर तिने उत्तर दिलं की, “आपला वियोग होणार म्हणून मला फार वाईट वाटतं ” हें ऐकून त्याने उत्तर दिलं की, “तुला नवऱ्याला काय तोटा आहे ? तुला वाटेल तितके नवरे मिळतील” तेव्हा ती म्हणाली की, “मला पुष्कळ नवरे मिळतील ही गोष्ट खरी, पण अंगावर शाल घालणारा आपल्यासारखा नवरा मिळणें मात्र फार कठीण आहे” हें तिचें उत्तर ऐकून त्याला फार समाधान झालं, आणि त्याने आनंदाने देह ठेविला. सद्गुरुचें शिष्याशी ह्याच तऱ्हेचे वर्तन असते. हे शरीर सद्गुरुला अर्पण केल्यावर, त्याच्यावर सद्गुरुचीच सत्ता असते. परंतु शिष्याचा अहंभाव रुपी जाराशी संबंध तुटला नाही असें त्याच्या प्रत्ययास आलं तरी तो त्याच्यावर आपल्या कृपा दृष्टिरुपी शालीचें पांघरूण घालून आपण बाजूला सरतो:-

“एक शरीर अहंममतास्पद, तें विकिलें तुललागीं हरि ।। ”

मुलीचें लग्न झाल्यावर मुलीची जबाबदारी नवऱ्यावर असते. तद्वत् बुद्धिरुपी कन्येचें सद्गुरुशी लग्न झाल्यावर बुद्धिने अहंभाव रुपी परपुरुषाला आपल्या जवळ येऊं देऊं नये. ‘अहं तो ही त्यजावा’ जशी पतिव्रता स्त्री एकनिष्ठपणें पती सेवा करिते, तशी शुद्ध सत्त्वगुणी बुद्धीनें सद्गुरुलाच स्वरुपालाच एकनिष्ठपणें भजावें. सद्गुरु हा बुद्धिचा प्राणनाथ आहे. अशी वस्तुस्थिती असतां पूर्व दुष्कृतामुळें ही बुद्धि पुनः पुनः अहंभावाला वश होऊन वरील दृष्टांतांतल्या स्त्रीप्रमाणें ती कुमार्गाला प्रवृत्त होते.

“माझा अहंभाव असे शरीरीं ।”,

परंतु त्या मुत्सद्याप्रमाणें सद्गुरु आपली कृपा शाल तिच्या अंगावर घालून स्वस्थ असतो.

“तथापि तो सद्गुरु मज अंगिकारी ।। नाही मनी अल्प विकार झाला ।।”

असा सद्गुरुचा स्वभाव असल्यामुळें शिष्याचें शेवटीं कल्याणच होते. म्हणून श्रीनारायण महाराजांनी वरील चरणांत ‘नाथ’ ह्या शब्दाचा जो उपयोग केला आहे, त्यांत वरील दृष्टांतांतल्या गोष्टीचा आशय मनांत आणिला तर त्या शब्दानें किती गहन अर्थ दर्शविला आहे हें सहज लक्षांत येईल. बरें, नुसते पतीचेंच नातें लावून ते थांबले नाहीत तर सर्व नाती सद्गुरुलाच कशी लागूं होतात हे ही स्पष्ट दर्शविलें आहे:-

“तात, मात, गुरु, सखा तूं भवजळी मज तारीं ।। ”

हे नारायणा! माझी पंच भौतिक आई गेल्यावर तूंच माझा सांभाळ केलास. पुढें माझ्या तारुण्यांत श्री बाबा म्हणजे प्रत्यक्ष मंगेश ह्यांनी माझा प्रतिपाळ केला आणि त्यामुळेंच माझी परमार्थांत प्रगति झाली, व आतां वृद्धापकाळी माझा सांभाळ करणारा ही तूंच आहेस. म्हणून माझे, तुझ्या जवळ येवदेंच मागणें आहे कीं,

“भवजळीं मज तारी ।। ”

माझा उद्धार होण्याला एकच उपाय आहे कीं, मला सतत तुझाच ध्यास लागावा. ही माझी प्रार्थना कृपा करून मान्य कर:-

“नारायण ध्यान चरणीं स्थान दान दीजे ।।”

आणि भगवंता ! जेथें तुझे चरण आहेत, तेथेंच मला स्थान आश्रय दे. तुझें स्थान कोठें हे तूं पुढल्या ओवींत स्पष्ट केलें आहेस.

**“माझे स्थान वैकुंठ जाण । तेथील प्राप्ती सायुज्य सगुण ।
पूर्ण सायुज्यता जाण । ब्रह्म परिपूर्ण सदोदित ।। ”**

अशा ह्या तुझ्या दिव्य मंदिरांत मला घेऊन जा:-

**“त्यजितां कलेबरा शंकरा । नेईं मज तब वैकुंठ नगरा ।।
करीं रे दया दयाळा । प्रसन्न होऊनि धरी हृदया ।। ”**

आतां, भगवंता ! तूं कदाचित म्हणशील कीं, अरें, तूं माझ्यापाशीं कां येतोस ? इतर देव देवता आहेत, त्यांच्याकडे कां जात नाहीस ? व त्यांच्याजवळ हें का मागत नाहीस ? देवा ! सगुणमुक्ति देण्याचे सामर्थ्य इतर देवतांमध्ये नाही, कारण त्या देखील स्वतः बंधनांत आहेत, तेव्हां त्या मला कशा सोडवूं शकतील ? परंतु तूं त्यांच्यासारखा नाहीस तूं सर्वांचे बंध तोडतोस:-

“भाविकांचे बंध रे । तोडी जगद्वधारे ।। ”

व बंध तोडून त्यांना मुक्ति देतोस, म्हणून तुला मुकुंद म्हणतात:-

“मुक्तिदाता म्हणुनि तुजला मुकुंद नाम दिधलें रे ।। ”

ही मुक्ति तूं सर्वांनाच देत नाहीस, कारण तुझा कल्पवृक्ष स्वभाव आहे, म्हणून जो ही मुक्ती तुझ्याजवळ मागतो त्यालाच ती तूं देतोस. ह्या कल्पवृक्ष स्वभावाची कल्पना वरील पदाच्या

“रामचंद्र चंद्र तूं चकोर दास कीजे ।। ”

ह्या चरणांत ध्वनित केली आहे. कल्पवृक्ष स्वभावाचे विशेष असें आहे कीं जेवढें मागेल तेवढेंच देणें. त्याच्याजवळ राहून जर त्याच्यापाशी कांहीच मागितलें नाही, तर तो कांहीच देणार नाही. म्हणून भक्त त्याच्याजवळ प्रापंचिक सुखाचें मागणें न मागतां, नेहमी भक्तिच मागतात.

**“जाणेल जो कल्पवृक्षपणें । आणि मागेल त्यासी काय उणें ।
भक्त श्रेष्ठ या गुणें । कीं जाणोनि त्याचीच भक्ति मागती त्या पाशीं ।। ”**

येथें रामचंद्र म्हणजे कल्पवृक्ष स्वभावाचा सद्गुरु हाच कोणी चंद्रमा, व शिष्याला चकोराची उपमा दिली आहे. ज्याप्रमाणें चकोराला चंद्राशिवाय चैन पडत नाही, कारण चंद्र प्रकाशाच्या सेवनानेंच त्याचें पोषण होतें, म्हणून तोच एक त्याला प्रिय असतो, त्याप्रमाणें सच्चिष्णाला एक सद्गुरुच प्रिय असतो. चकोराला जर चंद्र एक क्षणभर दिसला नाही, तर तो जसा कासावीस होतो, तसा सच्चिष्णाला:-

**“आत्मवस्तूचा दाबी । न देखतां लोचनीं ।
जैसा मणी त्यागितां फणी । राहू नशके ।।”**

श्री नारायण महाराज सद्गुरु भगवंताला सांगतात कीं, “हे भगवंता, मला चकोर- सच्चिष्ण होण्याची ही योग्यता नाही. चकोरा सारखी चंद्राच्या ठिकाणी प्रीति असते, तशी अव्यभिचारिणी भक्ति मला साधणार नाही. म्हणून तुंच मला सहाय्य करून ती माझ्या कडून करवून घे:-

“चकोर दास किजे ।।”

तुझ्यासारखा पाठीराखा असल्यावर मला अव्यभिचारिणी भक्तीयोग सहज घडेल:-

“सद्गुरुसारखा असता पाठीराखा । इतरांचा लेखा कोण करी ।।”

हे सद्गुरु ! तुझी मदत मला असली मग मला कसलीच काळजी नाही. मग सर्व त्रिभुवन जरी माझ्या विरुद्ध असलें तरी त्यांचे काही चालणार नाही. श्री कृष्णासारख्या सद्गुरुचें पांडवांना सहाय्य असल्यामुळें कौरवांचे त्याच्यापुढे कांही चाललें नाही. भिक्षुला सद्गुरुचा पाठिंबा मिळाल्यावर त्याच्या तोंडातून असे उद्गार निघाले

**“जो सकळ जगाचा नियंता । ज्याचे देव चरणबंदितीमाथां ।
तो भगवंत साहाय्य असतां । विघ्न सर्वथा बाधेना ।।
सर्व देवमय श्रीहरि । इंद्र चंद्ररुपें माझा हरि ।
ऐशिया मज दीनाबरी । विघ्नसंसारी असेना ।। ”**

हालाच अनुलक्षून रामदास स्वामी म्हणतात:-

“समर्थाच्या सेवका बळ पाहे । असा सर्व भूमंडळी कोण आहे ।।”

ह्याचें कारण सद्गुरुचें चक्र त्याच्या सर्भोवतीं सारखे फिरत असतें. अशा सच्चिष्णाला सद्गुरुच्या कृपेनें काय कमी आहे ?

“राजयाची कांता काय भीक मागे । मनाचिया जोगे सिद्धि पावे ।।”

राणीला काय कमी असते ? राजा तिचे सर्व मनोरथ बसल्या जागीं पुरवितों

“कल्पतरु तळबटीं जो बैसला । काय उणें त्याला सांगा जी हो ।।”

तद्दत्त सद्गुरुच्या आश्रयाला जो राहिला, त्याला कसलीच कमतरता नसते. सर्व सिद्धि हात जोडून त्याच्या पुढें तयार असतात. परंतु त्याला सद्गुरुची अशीच शिकवण असते कीं

“प्रसंगे सिद्धि आलिया हातां ।

त्याही त्यागाव्या तत्त्वतां । निजस्वार्था लागूनी ।।

या सिद्धिचे ही अंश । ज्ञानियास लभ्य होती लेश ।

परी सद्गुरुचा उपदेश । पाहों नको त्याकडे ।।”

याप्रमाणें सिद्धिच्या मोहपाशातीत झाल्यावर शिष्य सद्गुरुकृपेनें कृतकृत्य होतो.

“ज्ञानदेव म्हणे तरलों तरलों । आतां खद्वरलों गुरुकृपें ।।”

याप्रमाणें जर सद्गुरुचा मुमुक्षुनें धावा केला, तर त्याचें अंतःकरण शुद्ध होऊन ज्ञान प्राप्त होईल. नंतर वर सांगितल्याप्रमाणे शिवाची पूजा करितां येईल.

“शिवरुपीं मन लावा । शिवची होऊनि शिव हा भजावा ।।”

अशा रीतीनें शिवाची पूजा केल्यावर महाशिवरात्रीचें फळ आपल्या पदरांत पडेल. आतां शिव ज्या नामाच्या ठिकाणीं अखंडित रममाण होतो, तेंच गोड नाम आपण घेऊं, म्हणजे श्री रामाची आपल्यावर पूर्ण कृपा होईल.

“श्री राम जय राम”

श्री सद्गुरु श्री दादाभाईचे प्रवचन

॥श्री सद्गुरुभ्योनमः॥

रविवार
संध्याकाळी ५-३० ते ७-२०
ता. २५-४-४३

इंदूरला आम्ही गेले होतो तेव्हां सकाळ-संध्याकाळ ३,३ तास भाषण होत असे व मध्यं कोणी आले तर त्यावेळी होत असे अशा रीतीने १४ दि. तेथे आम्ही होतो पण हवा चांगली असल्यामुळे कांही त्रास झाला नाही. वास्तविक आपण प्रारब्धाधीन आहोत. प्रारब्धापुढे आपला काही शहाणपणा चालत नाही सर्व काही प्रारब्धाने होते पण आपण उणीचच मी केलें असें म्हणतो.

“अहं करोमिती बृथाभिमानः स्वकर्मसूत्रे ग्रथितो हि लोकः।।”

हा ‘मा’ कोण ते जाणलें पाहिजे. तेव्हां (स्वभावेचि होते स्वाभेचि जाते।।) मुख्य ही जी अहंता ती गेली पाहिजे

मुख्य ते पाहिजे गळाली अहंता। उपदेश घेतां गोड वाटे।।
अहंभाव ज्या मानसीचा गळेना। तया ज्ञान हे अन्न पोटीं जिरेना।।

ही अहंता गेली नाही तोपर्यंत ज्ञान होणार नाही.

अहंतोही त्यजावा ।। मीषणा सहीत आनंदी बुडालें ।
न निधे कांही केले चित्त माझे ।। (नामदेव)

हा अहं गेला नाही तोपर्यंत जन्ममरण चुकणार नाही
पुनरपि जननं पुनरपि मरणं पुनरपि जननी जठरे शयनम् ।।
म्हणून ज्याला ह्या भवसागरांतून तरून जावयाचे त्याने ही अहंता सोडून लीन
व्हावे.

लीन झाला भूतां । तेणे कोंडिले अनंता ।।
तरनेदु लीनता । दुबनेकु अभिमान ।।

आपल्यासारखा कीर्तनकार, प्रवक्ता, गाणारा कोणी नाही अशी थोडी जरी कल्पना
असली तरी पुढें ती वाढत जाते. ही ज्याची त्याला समजते. मनुष्य जनाला फसवू शकेल
पण त्याला मनाला फसवितां येणार नाही. म्हणून श्रीवा.पंडित म्हणतात ही कल्पना लगेच
काढून टाकावी.

हुडकुनी असि कुत्सित कामना । तिजवरी हरीनाम हुताशना ।
जरी अमंगळ चित्तहि घालिती । सकळ पातक बीजचि जाळिती ।।
“न करुं पातक” निश्चय हा घडे । मन तथापिहि पापपथीं पडे ।
जरि धरी हरिनामक वित्त हें । अशुभही शुभ होईल चित्त हें ।।
(ना.सु.२०५(४६))

उन्हाळ्यांत जमीनीवर गवत दिसत नाहीं पण एक पाऊस पडतांच ते बाहेर
उगवलेले दिसतात. त्याचप्रमाणें आपल्याला वाटते आपण निष्काम आहोत. पण तशा
परिस्थितीचा पाऊस पडतांच त्या कामनांना अंकुर फुटलेले दिसतात. तेव्हां आतले जे
कामनेचे बीज ते समूळ गेले पाहिजे निष्काम झाल्याशिवाय पूर्ण काम होतां येणार नाही. पहा
भगवंताला जर सुद्धां अभिमान नव्हता. तसें नसतें तर त्यानें अर्जुनाचे सारथ्य व इतर
भक्तांची नीच सेवा केली नसती. भगवंताला अभिमान नव्हता आणि म्हणून त्याला भक्ताला
झालेला अभिमान सहन होत नाही.

पत्नी विचरतां परपुरुषी । देखोनी स्वपती त्यागी तिसी ।
तेंबि अभिमानरतपुरुषासी । मी हूषीकेशी कदा नातळे ।।

तेव्हां भगवंताला जर वश करायच तर अभिमान सोडला पाहिजे. जो भगवत्
इच्छेप्रमाणें वागत नाही, वेदशास्त्र मानत नाही त्याला भगवान कधीही वश होणार नाही.
तेव्हां ज्याला भगवंताची प्राप्ती पाहिजे त्याने शास्त्र वचनांवर, संतवचनांवर विश्वास ठेवला

पाहिजे.

**शास्त्रस्य गुरुवाक्यस्य सत्यबुद्ध्यवधारणं ।
सा कथिता सर्द्धिर्यया वस्तु प्रलभ्यते ।।**

ही श्रध्दा असेल तोच मोक्षाला अधिकारी होय. संत गुरु हे शास्त्र वचनाला धरूनच बोलतात तेव्हा त्यांच्या आज्ञेबाहेर जाऊन भगवंताची अहोरात्र सेवा केली तरी कांही होणार नाही. कारण भगवानच सांगतात

**पूर्ण करितां भगवद्भवती । गुरुभजनासी अधिकार प्राप्ती ।
सद्गुरु महिमा सांगोकिती । मी आज्ञावर्ती श्रीगुरुचा ।।(ए.भा.)**

भगवंताला प्रसन्न करायचे तर गुरुप्रसन्न केले पाहिजे. तात्पर्य-

मुख्य ते पाहिजे गळाली अहंता । उपदेश घेतां सुख बाटे ।।

ही अहंता इतकी वाईट आहे की आत्मानुभव आला तरी पुन्हा पुन्हा देहात्मता येते मग चिदात्मता विसरलो तेव्हा गुरुपासून बोध झाला तरी आनंद मिळत नाही म्हणून नित्य श्रवण पाहिजे. एका बाईने दुसऱ्या बाईकडून अग्नी आणला पण दुसऱ्या कामात गुंतल्यामुळे तो विस्तव विझून जातो त्याप्रमाणे सद्गुरुने ज्ञानाग्नी दिला तो कायम ठेवला पाहिजे. (जाळिल संचित समूळी ज्ञानाग्नी माजी निगुती ।।) अनंत जन्माचे कर्म बुद्धित असते त्याला संचित म्हणतात त्यातून एकाजन्मापुरते भगवान आपल्याला प्रारब्ध देतो ते देहपडेपर्यंत भोगावेच लागते.

**प्रारब्ध कर्मणां भोगादेव क्षयः ।; भोगे प्रारब्धाचा क्षय ।
ऐसा सकळ शास्त्रांचा निर्णय ।।**

म्हणून -

**प्रार्थिलिया बीण दुःख तसे सुख निश्चय ऐसा जयासी कळे ।
त्याचेच एक मुकुंदपदी स्थिर होऊनी चित्त कधीं नढळे ।। (वा.पं.)**

दुःख जर अचूक येते तर मग सुखाची तरी प्रार्थना का करावी ? जन्मांतरी आपण वाईट कर्म केले तसेच चांगलेही केले असणार म्हणूनच मनुष्यदेह आला. तेव्हा दुःखाचे फळ मिळते तसे सुखाचे मिळणारच. आपणाला तर सुख दुःखातीत व्हावयाचे आहे तेव्हा ह्या प्रारब्धाच्या भानगडीत न जातां देहाची व प्रारब्धाची गाठ घालून द्यावी व आपले चित्त भगवंताकडे लावावे म्हणजे यथाकाळी त्याच्याकृपेने ती स्थिती प्राप्त होईल. तेव्हा प्रपंचाबद्दल काळजी करू नये. कित्येकजण म्हणतात की आम्ही परमार्थ करू लागलो तर आमचा प्रपंच

कसा व्हावा ? पण ह्याचे प्रारब्ध त्याच्याकडून ते ते कर्म करून घेते. (असेल माझा हरी। तर देईल खाटल्यावरी।।) असें जरी म्हटले तरी भोग येतांच त्याला खाटला सोडलाच पाहिजे. ह्याने जरी स्वस्थ बसण्याचा प्रयत्न केला तरी प्रारब्ध ह्याला ओढून नेईल. - एकदां एका मनुष्याला ज्योतिषानें सांगितले कीं आज तुझें प्रारब्ध वाईट आहे तेव्हा बाहेर कोठे जाऊं नको. त्याप्रमाणें तो स्वस्थ बसून राहिला पण तितक्यांत एक कबुतर आले त्याला हाकलण्यासाठी बाहेर गेला तो तेथें पाय घसरून पडला व तेथेंच मेला. तात्पर्य प्रारब्धांत ज्या गोष्टी असतात त्या होणारच ह्याने प्रयत्न करून कांही चालणार नाहीं म्हणून श्रीकृष्णानें अर्जुनास सांगितले कीं प्रारब्धाशीं भांडू नये. त्यापेक्षां ईश्वराचे चिंतन करावे. ज्ञानी व अज्ञानी ह्यांत एवढाच फरक आहे. ज्ञानी हा प्रारब्धाचे ओझे आपल्यावर घेत नाहीं कारण ते म्हणतात

**देह तबं आहे प्रारब्धा आधीन ।
त्याचा मी कां क्षीण बाहूं भार ।।१।।
सरो सर्वकाळ तुझिया चिंतनें ।
काया बाचा मनें इच्छितसे ।। (श्री.तु.म.)**

मी ईश्वराचे चिंतन करीन हे ही आपल्या हातीं नाहीं म्हणून म्हणतात फक्त इच्छा करणे आपल्या हाती आहे इच्छेनेंच सर्व होते. नाहीतर भगवंताची सेवा करणें फार कठीण आहे. पूर्वीच्या भक्तांनी केलेली सेवा पाहिली तर आपल्याला अशक्यच वाटेल पण भगवान हा अत्यंत दयाळू आहे. आपली नुसती सेवा करण्याची इच्छा असली तरी तो सेवा न करतां त्याचे फळ देतो. माता ही बालकाला कौतुकानें पाणी आणण्यास सांगते. ते बालक, आईने आपल्याला काम सांगितले व आपण ते करणार म्हणून मोठ्या इर्थेनें पाणी आणण्यास जाते. पण ती घागर तेथेंच पडते व सर्व पाणी सांडून जाते व ते बालक खिन्न होते. तोंच आई धांवत जाऊन त्याला प्रेमानें कुरुवाळते. पाणी पिऊन जे सुख झाले असते त्यापेक्षां बालकाचे प्रयत्न पाहूनच तिची तृप्ती होते. त्याचप्रमाणें भगवान हा आपले भक्त सेवा करण्याचा प्रयत्न करतात एवढ्यानें प्रसन्न होतो. प्रारब्ध हे असे आहे कीं ते जरा आपणांस हालूं देत नाही त्यांतूनही जर कांही थोडी सेवा केली तर मी केली असा अभिमान होणार अभिमानाची जातच वाईट.

**नेणे कांही ज्ञान । नेणें कांही भजन ।
एक शेषशायी कमळ नयन । दैवत इतुके जाणतो ।।**

अभिमान हा अज्ञानापेक्षा सज्ञानाकडेच जास्त जातो. श्रीवा.पंडित म्हणतात एक ज्ञानाचा अभिमान गेला तर भक्तीचा अभिमान बोकांडी बसतो. ते सर्व सोडून एका विठोबालाच

जाणतो असे जरी म्हटले तरी मीच हे जाणतो बाकी कोणी जाणत नाही असा अभिमान होईल म्हणून ते पुढे म्हणतात.

**हा भावही देवोनी जतन । करितो तोची शोधशयन ।
म्हणोनी गीतार्थ अतिगहन । तोचि कमलनयन सुचवी ।।**

हा भावही देवा तूं दिला म्हणूनच राहिला. इतके सकळ शास्त्र संपन्न विद्वान पंडित होते पण सर्व अभिमान टाकून दिला. म्हणूनच ते स्वानुभवाने सांगतात की

**हुडकुनी असि कुत्सिन कामना । तिजबरी हरीनाम हुताशना ।
जरी अमंगळ चित्तिहि घालिती, सकळ पातक बीजचि जाळिती ।।**

अंतःकरणांतील कामनेची बीजे हुडकून काढून त्यावर नामांग्नी सोडावा म्हणजे ती साफ जळून जातील असो. तेव्हा त्यांनी सर्व कामना, अभिमान सोडून दिला म्हणूनच ते म्हणतात की मला गीतेचा गुह्यार्थ समजला. ते सामर्थ्य भगवंताने दिले. मला जे जे ज्ञान मिळेल ते सर्व भगवत्कृपेनेच. एक भगवत्कृपा नसेल तर हे सर्व फुकट आहे.

**सकळही बश झाल्या ज्या कला आणि विद्या ।
परमचतुर झाला शिकला गद्यपद्या ।।**

मोठा प्रवक्ता झाला चार चार तास भाषण केले, श्रुती सांगता येऊ लागल्या, सर्व शास्त्रे वाचली पण त्या सर्वांचा अर्थ जो भगवान त्यांची जर प्राप्ती नाही तर सर्व फुकट आहे.

**वेदाचा तो अर्थ आम्हांसीच ठावा ।
इतरांनी बहावा भार माथां ।। (तु.म.)**

श्री. तुकाराम महाराज म्हणतात मला संस्कृत येत नाही पण वेदाचा अर्थ जो भगवान तो आमच्या हृदयांत आहे व इतरांजवळ नुसतें शब्दज्ञान आहे.

**सदय हृदय नाहीं कोण मी हे कळेना ।
तरी मग तितुके ते ज्ञान कांहो जळेना ।।**

श्री वा. पंडितांना ज्यावेळी वैराग्य झाले त्यावेळचे हे उद्गार आहेत. ते म्हणतात ह्या सर्व विद्या, कला वगैरे घेऊन काय करायचे ? जोपर्यंत अंतःकरण निर्मळ झालें नाही तोपर्यंत माझें खरें स्वरूप मला कळणार नाही व तोपर्यंत हे सर्व ज्ञान फुकट आहे जसे एक बाई अतिशय सुंदर, गोरी सकळगुणसंपन्न आहे, नाना अलंकार अंगावर आहेत पण एक सौभाग्य टिळा नसेल तर ते सर्व फुकट तसेंच हे सर्व ज्ञान, कला विद्या एक आत्मटिळ्यावांचून

फोल आहेत. भगवंताने हा मानवदेह आत्मसाक्षात्कार करून घेण्यासाठीच दिला त्याचा शोध लागत नाही तोपर्यंत इतरांचे संशोधन करून काय उपयोग होणार ? स्वतःचे संशोधन प्रथम करावे ते जर झाले नाही तर हा देह फुकट गेला. मानवदेह मिळणे म्हणजे अत्यंत दुर्लभ आहे

दुर्लभ कलियुगी सुरगण वांछिती । मोक्षद मानवीं काया रे ।।

जा वेगी शरण तूं सद्गुरुसी । अति दुस्तर वैष्णवी माया रे ।।

दैवी ह्येषा गुणमयी मम माया दुरत्यया ।

मामेव ये प्रपद्यंते मायामेतां तरंति ते ।। (भ.गी.)

भगवान सांगतात ह्या मायेंतून तरून जायचे तर मी जो सगुण ईश्वर त्याला शरण या. मीच सर्वत्र आहे असे करा.

अर्जुना तू जाण रे । होशील सुजाण रे ।

विश्व नाही मीच आहे । सखया तुझी आण रे ।। (वा.पं.)

असो. तेव्हा हा नरदेह अतिदुर्लभ आहे. तो एकदां प्राप्त झाला असतां प्रत्येकानें ह्या मायेंतून तरून जाण्यासाठी आत्मसाक्षात्कार करून घ्यावा. नाहीतर ही नरतनू फुकट गेली. दैवी तनूंत मोक्ष नाही म्हणून ते आमची envy करतात. ज्ञानयोग करणाऱ्यांना ही दैवते विघ्ने आणतात व त्यांचा योग पुरा करून देत नाही म्हणून भक्तियोग करावा. त्यांत भगवान पाठीराखा होतो. ज्ञानयोग्याप्रमाणें ह्याला कष्टमय साधनें करावीं लागत नाही. त्यांनी अशीं साधनें करूनही भगवंताची प्राप्ती होत नाही.-

अभक्त शोधिती कोटि वर्षे ज्याला । नाही देखियेला कृष्णजीला ।।

अभक्त आणि देवाला कसें शोधतात हा प्रश्न आहे. श्रीकृष्ण भगवंताची दोन रूपें आहेत. निर्गुण व सगुण. निर्गुणाचे जे उपासक त्यांनाच अभक्त अव्यक्तोपासक म्हणतात. त्यांना ह्या योग साधनांत अधिकतर क्लेश होतात म्हणून भगवान म्हणतात:

क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ।

अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहबद्धिरवाप्यते ।। (भ.गी.)

ज्ञानयोग करीत असतां बुद्धि स्थिर होण्याला अष्टांगयोगाची मदत लागते व त्यांत एक एक सिद्धि येतात हा त्याला एकदां वश झाला कीं मग फसला. घसरलाच खाली तो. एक भोळा ब्राह्मण पुष्कळ त्रास करून जमविलेला पैसा घेऊन काशी यात्रेला निघाला. वाटेत विश्रांतीसाठी रात्री एका घराच्या ओटीवर बसला त्याला माहीत नाही ते घर वेश्येचे होते

नाहींतर तो झोपला नसता. पण त्याचे प्रारब्धच वाईट म्हणून तेथे बसण्याची बुद्धि झाली. तेथील बाई सावज पकडण्यासाठी जाळे टाकूनच बसली होती तिने आपले कार्य साधून घेतले मोह हा फार वाईट आहे. त्या मोहजाळांत पडल्यामुळे काशीयात्रे ऐवजी ह्या जगदंबेची यात्रा झाली त्याचप्रमाणे हा योगसिद्धि चित्तचैतन्य करण्यास मुक्त होण्यासाठी जातो तो ही सिद्धिरुपी जगदंबा येते. तिच्या मोहांत सांपडून नाना चमत्कार करू लागतो. मग हळूहळू लोक जमू लागतात तसतसा हा त्या सिद्धिला वश होत जातो व अशारीतीने खऱ्या स्वरूपानंवाला मुक्तो व शेवटी योगभ्रष्ट होतो. मग जन्मांतरी जर भक्तीयोग करण्यासाठी आला तर त्यात ही पूर्वकर्म अडथळे आणतात (अनायासे ऐशा तव चरण दर्शन करुनियां । गति श्रेष्ठा तूझ्या तुजचि भजती जे— तया त्यजूनी जे अन्य शरण आले तुजपरी । तया ही त्या सिद्धि शरण समृद्धि (वर्ष १६ ४ ते ६) जे प्रथमपासून भक्तीमार्ग करतात त्यांना अंतिम ध्येय सहज व सत्त्वर गांठता येते पण अन्य मार्गातून मग जे भक्तिमार्गात येतात त्यांना फार अडचण होते.

**अभक्त शोधिली कोटिवर्षे ज्याला । नाहीं देखिलेला कृष्णजीला ।।
आला हृषीकेशी न कळे कोणासी । संत सज्जनांसी दृष्टी पडे ।।**

भगवंताच्या घडामोडी भक्तांनाच व भक्तांच्या भगवंतालाच समजतात. अशा अनन्य भक्तांचा योगक्षेम भगवान वाहतो म्हणून श्री तुकाराम महाराज म्हणतात

माझ्या विठोबाचा कैसा प्रेमभाव । आपणचि देव होय गुरु ।।१।।

विठोबाचे माझ्यावर एवढे प्रेम कीं माझ्यासाठी आपणच गुरुचे रुप धारण कले

**पडिये देहभाव पुरबी वासना । अंतीं ते आपणां पार्शीं न्यार्वे ।।२।।
मागे पुढें उभा राहे सांभाळीत । आलिया आघात निवारारे ।।३।।**

भगवंताचे भक्तांवर पहा किती प्रेम । श्रीतु.महाराज विवृल विवृल करीत विदेहा स्थितीत चालत तेव्हां त्यांचा सांभाळ करण्यासाठी भगवान त्यांच्यापुढे व पाठीमागे राहात असे व त्यांच्यावर येणाऱ्या आघातांचे निवारण करतो.

योगक्षेम त्यांचा बाहे जडभारी । बाट दावीं करीं धरुनियां ।।४।।

म्हणजे चित्तचैतन्य योग करून देतो. तो निरंतर आत्मसुख भोगेल अशी योजना करून ठेवतो. योग क्षेम म्हणजे उदरनिर्वाह नाही. त्याची व्यवस्था जन्मण्यापूर्वीच करून ठेवतो भगवंतावर भार टाकल्यावर तो सर्व करतो मग आपण कशाला काळजी करावी ? सर्व

गोष्टी प्रारब्धाधीन आहेत

**होईल प्रारब्ध जे होणार । करील ईश्वर असेल तेंच करणार ।
या निश्चयें समाधानाचा प्रकार । तो नसतां भयची अबधे ।। (वा.पं.)**

मी अमुक करतो ही उगीच भावना करतो

**सुखस्य दुःखस्य न कोऽपिदाता परो ददातीती कुबुद्धिरेषा ।
अहं करोमिती वृथाभिमानः स्व कर्म सूत्रे ग्रथि तो हि लोकाः ।।**

असो तेव्हां योगक्षेम म्हणजे उदरनिर्वाह नाही. ज्याला ह्याचे ध्यान लागते त्याला भगवंताचे ध्यान कसें लागणार ? एकदां एकेठिकाणी डाळ व तांदूळ पडले होते मुंगी ते दोन्ही नेण्याचा प्रयत्न करीत होती म्हणून एका संतानें तिला, अर्थात तिच्या निमित्ताने आम्हांला उपदेश केला की, बाई, हे दोन्ही साधणार नाही एक कांही तरी नेत्याप्रमाणे तिनें केले व तिला डाळ व तांदूळ दोन्ही मिळाले त्याचप्रमाणें प्रपंच व परमार्थ दोन्ही एकदम साधणार नाही प्रपंच सोडूं नये पण सुख मात्र परमार्थाचे घ्यावे.

**प्रपंचात् दक्ष । परमार्थात् लक्ष ।।; (समर्थ)
प्रपंच साधुनी परमार्थाचा ज्याने लाभ केला तो नर भला रे भला ।।
(शिवदिन केसरी).**

प्रपंच केला तर इहलोक साधेल, परमार्थ केला तर परलोक साधेल व दोन्ही केले तर तिन्ही लोक साधतील.

तुका म्हणे नाहीं विश्वास ज्या मनीं । पहावें पुराणीं विचारुनी ।।५।।

तात्पर्य भगवान हा आपल्या भक्तांचा योगक्षेम वाहतो. अभक्तांना कित्येक जन्म घेतले तरी योगसिद्धि होत नाही. पण भक्तांबद्दल सगुणभक्तांबद्दल भगवान म्हणतात

**ये तु सर्वाणि कर्माणि मयी संन्यस्य मत्पराः ।
अनन्यैरेव योगेन मां ध्यायंत उपासते ।।
तेषामहं समुद्धर्ता मृत्यूसंसारसागरात् ।
भवामि नचिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ।। (भ.गी.)**

भक्त हे भगवंताचे निर्गुण स्वरूप जाणून त्याची भक्ती करतात. कोणच्याही परंपरेतील मनुष्य असो त्याला प्रथम भक्ती ही केलीच पाहिजे.

**जरि मन बिघरेना सेबिती बिष्णुलीला ।
अकळचि महिमा हा निर्गुणाचा तयाला ।। (वा.पं.)**

श्री.वा.पंडितांनी सिद्धांतच केला आहे कीं भगवंताचे गुणवर्णन चालूं असतां जोपर्यंत अंतःकरण द्रवत नाही तोपर्यंत निर्गुणसाक्षात्कार होणार नाही. तेव्हां साक्षात्कारापूर्वी प्रत्येकाने भक्ती केलीच पाहिजे पण नंतर करावी की नाही ह्याबद्दल मतमतांतरे आहेत. भगवंताने, त्याचे नामलीला गाऊन मनुष्याने आपले अंतःकरण शुद्ध करून घ्यावे ह्याच हेतूने अवतार घेतला.

**जन्म कर्म चर्म मे दिव्यमेवं यो वेत्ति तत्त्वतः ।
त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन ।। (भ.गी.)**

पार्थाने एकदा भगवंताला विचारले की, देवा आम्हालां अनेक कामना असतात म्हणून आम्ही जन्म घेतो पण देवा, तूं का अवतार घेतोस ? तेव्हां भगवान म्हणाले-

**परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
धर्मसंस्थापानार्थाय संभवामि युगे युगे ।। (भ.गी.)
साधुत्राण कराया खल दुष्टांचे करावया हनन ।
धर्मसंस्थापाया होतो पार्था युगायुगीं जनन ।। (मोरोपंत)**

साधुंचे रक्षण करण्यासाठी व खलदुष्टांचा नाश करून भागवत धर्माची स्थापना करण्यासाठी मी अवतार घेतो. साधुला पहिला नंबर दिला कारण साधु आहेत म्हणून ईश्वर आहे. ते धर्माचे पुनरुज्जीवन करण्यासाठी येतात त्यांच्या मार्गात दुष्ट लोक अडथळे आणतात मग ते कंटाळतात व लवकरच निजधामाला जातात व मग भगवान सपरिवार अवतरतो श्रीतु.महाराजांच्या पोटी नारायण अवतरतांच त्यांनी आपलें अवतार कार्य आटोपले. श्रीतु.महाराज म्हणजे कोणालाही सेवा देत नसत. सर्वांना विव्त्रल म्हणून नमस्कार करीत. त्यांनी आपल्या भक्तीने भगवंतावर इतकें ऋण केले की त्याला ते कसे फेडावे म्हणून सुचेना शेवटी पुष्कळ विचार करून त्यांच्या उदरी जन्म घेतला. पण महाराज कसले वस्ताद ? त्यांना ते समजले व त्यांनी आपला अवतार आटोपला. इतकेंच नव्हे तर पाठीमागून आपली सेवा मिळू नये म्हणून देह सुद्धा ठेवला नाही व दुसरा हेतू हा की पंचमहाभूतांचे देखील ऋण नको. प्रश्न- महाराजांचे प्रारब्धच तसें होते ना ? संतांना प्रारब्ध नसते श्रीसोहिरोबानाथ ज्यावेळी निजधामाला गेले त्यावेळी त्यांनी आपल्या बिछमन्यावर एक चिट्ठी लिहून ठेवली

दिसणे हे सरले हे सरले । अबधे प्राक्तन हे मुरले ।। धृ. ।।

आलो नाहीं गेलो नाहीं । मध्ये दिसणे हीं भ्रांती ।

संत हे आले नाहीत व गेले नाहीत दिसतात ही आम्हांला भ्रांती आहे. मूळ जगच नाही हा सर्व भास आहे.

अर्जुना तूं जाणरे । होशील सुजाण रे ।

विश्व नाही मीच आहे । सखया तुझी आण रे ।। (वा.पं.)

विश्व नव्हे हे अर्जुना । येथे पदार्थ काहींच असेना ।

माझ्या युक्तीची रचना इतुकेची पाही ।। (वा.पं.)

भगवंताने आपल्याला hypnotise केले आहे. Shri Krishna was the greatest hypnotist चमत्कार हें खरे नाहीत व खोटेही नाहीत सर्व hypnotism आहे. अर्थात् भगवंताचे superior आहे. ते मायेच्या पलीकडील व हे मायेंतले. असो. तेव्हां तुम्ही (रा.देसाई) सांगतात ते नियम त्यांना नाही जगउद्धारासाठीच त्यांचा अवतार आहे तेव्हां त्यासाठी ते तसे नियमलावून घेतात पण त्यांना स्वतःला नाही. प्रत्यक्ष भगवंताचेच जे अवतार कारण त्याच्याप्रमाणेच हे कार्य करतात-

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।

धर्मसंस्थापानार्थाय संभवामि युगे युगे ।। (भ.गी.)

भगवान फक्त त्यांचा मार्ग मोकळा करून जातात भगवान नेहमी अवतरत नाही. भक्तच पुन्हा पुन्हा येतात. पण जेव्हां भागवत धर्माची ग्लानी होते, लोकांतील ईश्वरभाव जातो तेव्हां भगवान अवतरतात जे संतवचने, वेदाज्ञा पाळत नाही त्यांना सत्संग कधी मिळणार नाही. सत्संग हा कांही वाटेवर पडला नाही. श्री.नाथ म्हणतात:

कोटी जन्माची पुण्यसंपत्ती । जरी आयती असेल गांठी ।

तरीच जोडे माझ्या संताची संगती । सत्संगे भक्ति उल्हासे ।।

सत्संगतीशिवाय भक्ती होणार नाही. माझे संत म्हणजे भगवान म्हणतात मी पाठविलेले (श्री.गी. प्रभू, श्री.तु.महाराज इ.) तेव्हा अशा ह्या विभुतींना प्रारब्धाचे नियम कांही नाही.

प्रारब्ध क्रियमाण । भक्तां संचीत नाहीं जाण ।।१।।

अवघा देवचि झाला पाही । भरोनियां अंतर्बाही ।।२।।

सत्वरजतम बाधा । नव्हे हरिभक्तांसी कदा ।।३।।

खाय बोले करी । अवघा त्यांच्या अंगे हरी ।।४।।

**देवभक्तपण । तुका म्हणे नाही भिन्न ॥५॥
सर्वथा वर्तमानोऽपि न स भूयोऽभिजायते ॥**

त्यांचे सर्व व्यवहार भगवंतात होतात. सांगलीचे श्री.तात्यासाहेब कोटणीस आजारी होते. त्यांचा मृत्यूसमय जवळ आला तेव्हां त्यांच्या मुलानें (रा.बाबुरावजी) माणिकप्रभूंना सांगितले कीं आपण मंत्र साह्यानें हे दूर करूं शकता असे ऐकले तेव्हां आम्हांला तो द्यावा, आमच्यावर फार उपकार होतील पण माणिकप्रभू म्हणाले, “ह्या भानगडीत तुम्ही जाऊ नका. ते इच्छामरणी असतात तेथें आमचा मंत्र काय करणार ? पण एकच सांगतो ते ध्यानांत ठेवा. ते इच्छामरणी असल्यामुळे नेहमी त्यांच्याजवळ रहा व अखेर साधा. त्याप्रमाणे श्री.तात्यासाहेबांच्या वडीलांच्या पुण्यतिथिदीन महाभोजन झाल्यावर स्वतः प्रसाद घेतला व मग सांगितले कीं मी ५ वा. जाणार. त्याप्रमाणे सर्व लोक जमले असता सर्वांच्या देखत देहावसान झाले. पण माणिकप्रभूंनी दिलेली सूचना त्यांनी बरोबर पाळली. शेवटी १० मि.पर्यंत ते त्यांच्याकडे पाहात राहिले व श्री.रा.परमहंसांनी जसें आपले वित्त श्री.स्वामी विवेकानंदांना केवळ ईक्षणद्वारा दिले त्याच प्रमाणें श्री.तात्यासाहेबांनी सर्व वित्त श्री.बाबुरावजींना देऊन टाकले. तात्पर्य संतांना प्रारब्ध नसते.

**जागृत होतां स्वप्नचि हरले । कर्पूरन्याये जग हरलें ॥१॥
दिसणें हाचि जन्म योगियां । ना दिसणें हा मृत्यू म्हणा ।
गैबिप्रसादें गैबचि झाले । आपआपणा लपले ॥२॥**

आम्हांला दिसले म्हणजे तो त्यांचा जन्म जे मुक्त झाले तेंच पुन्हा येतात त्यांना जन्ममरण नाही ते नित्यमुक्त आहेत पण ते म्हणतात तुम्हांला पाहिजे तर तसें म्हणा. त्यांना जेव्हां वाटेल तेव्हां पटकन हां हा म्हणतां निघून जातात. श्रीनाथांनी उद्धवाला सांगितले की आमचा प्रयाण काळ जवळ आला आहे. ही बातमी लवकरच पसरली व सर्व लोक तेथें जमले कारण अशी दिव्यमूर्ती मग कोठें पहायला मिळणार ? पण त्यांत कांही कुटील लोक आले होते ते म्हणालें, संत असून शेवटीं आमच्या सारखेंच गेले ना ? इकडे भक्तांची काय स्थिती झाली असेल ? त्यांत हे शब्द ऐकून त्यांना परमदुःख झाले असेल हे जाणून श्रीनाथ एकदम उठून बसलें व म्हणालें, बरे, तुम्हांला कसे वाटते जावे ! चला थाटानेंच जाऊं त्याप्रमाणे दिंड्या वगैरे घेऊन गेले. असो. त्यांनी ही एक लीलाच केली. श्री.तु.महाराजांचा सिनेमा पाहून रडतात पण तेंच त्यांच्यावेळी रडले असते तर ? ते न करतां उलट त्यांची गाढवावरून धिंड काढली. भगवान म्हणतात ते तयार नसतांना तुमच्या कल्याणासाठी मी त्यांना बळजबरीनें पाठवतो आणि तुम्हीं त्यांचा योग्य रीतीनें फायदा करून घेण्याचे सोडून त्यांचा असा छळ करतां. मला ते कसें सहन होणार ? तेव्हां संतांबद्दल कांहींही बोलूं नये. आमच्या परंपरेत तशीच शिकवणूक आहे कीं सर्व संतांना पूज्य मानावे.

नाना वेष धरुनी यां विचरती जे संत साधु भले ।
नाना मत मतांतरे करुनियां सन्मार्ग सांगितले ।
ते नाना भ्रमरूप त्यागुनि महा वाक्यार्थ तो शोधणे ।
ब्रह्मानंद अगाध चिन्मयसुधा साम्राज्य ते भोगणे ।। (ना.म.)

आपलें गुरु पुज्य माना पण इतरांची निंदा करूं नका. पण हा भक्तीचा राजमार्ग आहे त्यानें जाणारे थोडे बाकी इतर मार्गाकडे सर्वांची जास्त प्रवृत्ती. काहीं झालें तरी भगवंताचेच ते प्रेषित आहेत. जशी demand तसा supply सर्व लोक गुरुला दोष देतात पण मी शिष्याला दोष देतो. खरा जर शिष्य असेल तर त्याला गुरुही खराच मिळणार. आमचे आद्यसद्गुरु श्री.ना.महाराज पहा कसे होते ?

ज्या संगतीनेंच विराग झाला । मनोदरीचा जडभास गेला ।
साक्षात् परात्मा मज भेटविला । विसरूं कसा मी गुरुपादुकांला ।।

(हे ज्यांचे गुरुपादुकाष्टक ते श्री.ना.महाराज)

श्री.दत्त भेटीकरिता प्रपंचावर तुळसीदल ठेवून गिरनार पर्वतावर गेले तेथे १४ दि. पावेंतो अन्न पाणी वर्ज करून दत्ताची प्रार्थना चालूं ठेवली व निश्चय केला कीं जर दत्तभेट झाली नाही तर देहत्याग करावयाचा म्हणून पर्वताच्या कड्यावर उभे राहिले व प्रार्थना करतात

कोण्या काळीं येथील दीनबंधु । दत्तदेवा सद्गुरु दयासिंधु ।।धृ.।।
कधींचा मी व्याकुळ वाट पाहे । त्रिलोकींचे सुख शून्य वाटताहे ।।

कोणतेही सुख नकोसे वाटत होते. भगवत्प्राप्तीशिवाय कसली इच्छा नव्हती म्हणूनच तसे उभे राहिले.

वियोगे हा जीवप्राण जाऊं पाहे । कृपासिंधू सन्मुख उभा राहे ।।२।।

देवा, घरांवर तुळसीदल ठेऊन ह्या कोमलवयांत, तुझें चरण लाभतील ह्या हेतूने एवढें कष्ट करून येथें आलो. अन्नपाणी वर्ज केलें. प्राणही आतां जाण्याची वेळ आली तरी तुला दया कां येत नाही ? तूं कृपेचा सागर आहेस तुला जर आमची करुणा आली नाही तर मग आम्ही कोणाच्या मुखाकडे पहावे.

धांव आतां प्रभू फार वेळ झाला ।
निकट माझा गुरु अंतःकाळ आला ।

तुझा कोणें कारुण्यभाव नेला ।
जरि न येशी तरि जन्म व्यर्थ गेला ॥३॥
वनीं ग्रामीं अपार यत्न केले ।
दैवयोगें ते फोल सर्व झाले ।
जिबापरते म्यां दुःख सोशियेले ।
हरे नारायण कष्ट फार केले ॥४॥

असां धांवा करतांच अजून दत्तप्रभू येत नाही म्हणून उडी टाकणार तोच फकीर वेशानें दत्तप्रभू आले व त्याचा हात धरला आणि विचारले, “बाळा, काय करतोस ? ह्या वयात देहत्याग करण्याइतके तुझ्यावर काय संकट आले आहे ?” महाराज म्हणाले, “ज्या कार्यासाठी भगवंताने ही नरतनु दिली ते कार्य म्हणजे त्याची भेट होत नाही. मग हा देह ठेवून काय उपयोग ! म्हणून देहत्याग करतो” त्यावर प्रभू म्हणाले, “अरे बाळा, तू अजून लहान आहेस. योगी तपस्वी ह्यांना पुष्कळ प्रयत्न करूनही जे मिळत नाही ते तुला ह्या लहान वयांत कसें साध्य होणार ? तेव्हां आतां घरी जा व एकनिष्ठपणे आईबापांची सेवा कर त्यांची कृपा संपादन करून घे. मग यथाकाळीं दत्तप्रभू भेटतील”. पण महाराज म्हणाले कीं घरीं परत न जाण्याच्या निश्चयानें येथें आलो आहे. आतां एक दत्तभेट नाहीतर देहत्याग. महाराजाचे एवढ्या कोमलवयांतील कडकडीत वैराग्य व सुविचार ऐकून प्रभूंचे अंतःकरण कळवळले व त्यांनी फकिराचा वेश टाकून आपले खरें रुप प्रगट केले व त्यांना कडकडून मिठी मारली व आपली कृपादृष्टी केली. त्याबरोबर ते समाधींत गेले. पुन्हा त्यांना देहावर आणले व मग खाली गुहेंत श्रीनिरंजन स्वामींच्या स्वाधीन केले व त्यांना सांगितले, की ह्याचा ५ वर्षपर्यंत ज्ञानाचा परिपाक करा. जगदुद्धारा कार्य त्यांजकडून करवावयाचे आहे. मी ५ वर्षांनी परत येईन असें म्हणून निघून गेले. अशारीतीनें ५ वर्षांत श्री.निरंजनस्वामींच्या सान्निध्यांत श्रवणमनन निदिध्यासन द्वारा पूर्ण ज्ञान झाल्यावर श्री दत्तप्रभू आले. मग महाराज म्हणालें, की, आतां मला हे वियोग दुःख सहन होत नाही. तेव्हां दत्तप्रभूंनी त्याला आपली मूर्ती दिली व सांगितले “ही निरंतर बाळग मग वियोग दुःख वाटणार नाही. आतां जा जगताचे कल्याण कर. ” तात्पर्य अशी तळमळ लागली पाहिजे (सच्चे दिलकी दौर लगी जद नारायन गुरु पाया ॥) एकदां श्रीना.महाराज बसले असतां घटां वगैरे घेरून एक फकीर आला त्याला ते सांगतात

सुन मोरे बच्चा गुरुबीन कच्चा झण् झण् झांज बजावे ।
ठण ठण झालर घण् घण् घंटा यो साहेब नाही पावे ॥धृ.॥

भगवंताकडे खऱ्या अंतःकरणाने गेले पाहिजे. देहत्याग करण्यास तयार झाले तेव्हांच श्रीदत्तप्रभूंचे दर्शन झाले. तेवढी आमची तीव्रता नाही मग तसा गुरु तरी कसा मिळणार ? जशी demand तसा supply सर्व बुवाबाजी म्हणतात पण मी तर शिष्यबाजी

म्हणतो.

**उपदेश क्रमो रामा व्यवस्था मात्र पालनम् ।
ज्ञाप्रेस्तु कारणं शुद्धा शिष्यप्रज्ञैव केवला ॥ (यो.वा.)**

शिष्याची शुद्धमती हीच बोधाला कारण आहे. गुरु हा व्यवस्था पालनार्थ आहे. वास्तविक भगवानच सर्वांना बोध देतो गुरु हा त्याचे instrument आहे.

**त्यांना गुरु हरीच होऊनी अप्रयासे ।
देईल बोध परिपूर्ण वदेल ऐसे ॥ (वा.पं.)**

त्याला भगवत्तनूत बोध देतां येत नाही म्हणून गुरुच्या तनुचा आश्रय करतो. म्हणून ज्यांना खरें ज्ञान आहे त्यांचा अनुभव एकच असतो. सर्व संतांची एकवाक्यता असते. ज्यांना भेद दिसतो त्यांना खरा बोध नाही. आम्हांस सर्व संत सारखे पहा नारद म्हणतात (अनिर्वचनीयं प्रेमस्वरूपं) व प्रभु येशु ख्रिस्त म्हणतात “He that loveth not knoweth not God, for God is love” तेव्हां काय फरक आहे ? गीता व बायबल एकच आहे आम्ही त्यांचे शिष्य उगीचच आपापसांत भांडतो. येशु ख्रिस्त म्हणजे विष्णुचाच अवतार कारण शांती ही फक्त विष्णुकडे आहे. भृगुनें लाथ मारतांच सर्व जण संतापले पण विष्णु म्हणतात बाळा, तुझ्या कौमल पायांना माझें हे कठीण अंतःकरण (वास्तविक भगवंताच्या अंतःकरणाइतका कौमल पदार्थ कोठेंच नाही) लागले ना ? म्हणून त्याचे पाय चेपू लागला. हीच शांती प्रभु येशु ख्रिस्तांत होती. त्यांना जेव्हां सूळावर दिले तेव्हां ते भगवंताला प्रार्थना करतात. “God forgive them, for they do not know what they are doing ”, “बापा त्यांना क्षमा कर. कारण मी तुझा प्रेषित आहे. ही त्यांना जाणीव नाही म्हणून असा छळ करतात. ते अज्ञ आहेत तेव्हां तूं हे मनावर घेऊं नकोस व त्यांना शिक्षा करूं नकोस”. भगवान त्यांना भयंकर शिक्षा देणार होते पण येशु ख्रिस्तांचे हे वचन ऐकतांच त्याला काहीं करतां येईना ? श्री.तु.महाराजांत तरी काय शांती कमी होती का ? हे सर्व भगवंताचेच अंश होत.

**जरि प्राणांत केला अपकार । तरी न म्हणे हा दुष्ट नर ।
अपकान्याबरी करी अत्यंत उपकार । प्रशांती प्रकार या नांव ॥ (ए.भा.)**

तात्पर्य सर्व संत एकरूप आहेत. जगदुपेकरून आपण भगवान हा प्रत्येकाचा अनुभव सर्वच जर भगवान आहे मग द्वैत कोठले ? अक्रुरांनं वंदनाने सर्व जग भगवद्रूप केले तेव्हां हें सर्व करणें आपल्या हातीं आहे शास्त्राने व गुरुनें सांगितल्याप्रमाणें जर बरोबर केले तर यथाकाळीं हा अनुभव प्राप्त होऊन श्री तुकाराम महाराज जसे वैकुंठाला गेले तसेंच

आपण षड्गुण ऐश्वर्य संपन्न भगवान

**ऐश्वर्यस्य समग्रस्य धर्मस्य यशसः श्रियः ।
ज्ञानवैराग्य योक्षेति षण्णां भग इति स्मृतिः ।। (स्मृति)**

होऊन वैकुंठाला जाऊं. जगदुपेकळून आपण भगवान हा अनुभव आला म्हणजे सर्व विश्व हीच त्यांची तनु होते पण म्हणून ह्या तनूचा काही उपयोग नाही असें नाही

**सद्धिभिहस्त जरी वामन दीसती ते ।
विष्णु स्वये तनुदि देव नदी सती ते ।। (वा.पं.)**

ही तनु म्हणजे गंगेची वडील बहिण आहे. गंगा ही पातक नाश करते पण पुण्याची सुवर्ण बेडी बळकट करते व (क्षीणे पुण्ये मर्त्य लोकं विश्रयंति) तेव्हां जन्ममरण कांही चुकत नाही. (पुण्यपाप विधुय ।।) दोन्हीचा नाश झाला पाहिजे. व ते जाण्यास संत तनूचा आश्रय केला पाहिजे. नाम हे गंगेचे काम करते पण तेंच सत्संगतीत घेतले तर पापपुण्य दोन्ही जाते पण गंगेचे दर्शन घेऊं नये असे नाही. स्थान माहात्म्य हे आहेच. तेव्हां सहज जातां आले तर जावे. पण अडचण करून दुसऱ्याला त्रास देऊन जाऊं नये असो. नाम हे पाप नाहीसे करते पण ते करण्याची प्रवृत्ती जाण्यास ते सत्संगतीत घेतले पाहिजे. तेथे नामाचे महत्त्व कळेल

**न जाणतां दियेमुखा हरी तथापि पापे हरी ।
स्मरोनि महिमा स्मरें बदनी तीची नामें जरी ।
प्रवृत्ती विषयी जरी असती त्या जनांची मने ।
विरक्त करितो हरी स्वगुणनाम संकीर्तने ।। (वा.पं.)**

सत्संगतीत नामाची गोडी लागते. म्हणून मोरोपंत म्हणतात.

**तुझेंचि यश तारते परि न केबला तारवे ।
सहाय्य असिला असे तरीच शत्रूला मारवे ।**

देवा, तुझ्या नामांत तारक शक्ती आहे खरी पण केवळ त्यानेंच आम्ही तरून जाऊं असे नाही. तलवारींत मारक शक्ती आहे पण ती वापरणारा योद्धाच पाहिजे.

**न भागवत भेटतां न घडतां ही सत्संगती ।
न अज्ञाहृदये तशी तब यशोरती रंगती ।।**

तेव्हां जोपर्यंत खरा भागवत भेटला नाही, त्याची संगत होऊन सेवा झाली नाही तोपर्यंत अज्ञानाची मने तुझ्या यशोरसांत रंगली जाणार नाहीत. सारांश सत्संगतीत नाम घेतलं असतां त्याचे पूर्णफळ मिळते. त्या नामस्मरणाने अंतःकरण शुद्धि होऊन परंपरेने शेवटी वैकुंठात अखंडानुभव मिळेल.

जीवा मानवा हेंचि कैवल्य साचे ।। समर्थ ।।,
तुका म्हणे नाम । चैतन्य निजधाम ।।

तेव्हां तेंच नाम आतां आपण श्रीभाईच्या संगतीत घेऊं.

श्रीराम जयराम जयजयराम.

॥ श्री सद्गुरु प्रसन्न ॥

चैत्र, वैशाख, जेष्ठ (एप्रिल ते जून) महिन्यातील
उत्सव, महोत्सव

चैत्र महिन्यातील उत्सव व महोत्सव

शनिवार	दि. ०६-०४-२०१९ (चैत्र शुद्ध प्रतिपदा)	गुढीपाडवा. सकाळी स्तवन व प्रार्थना. रात्री ९ वाजता श्री रामेश्वर मंदिरातर्फे पालखी मिरवणूक.
शुक्रवार	दि. १२-०४-२०१९ (चैत्र शुद्ध सप्तमी)	श्री लक्ष्मण महाराज इंदूर येथील पादुका स्थापना दिन. सकाळी स्तवन व प्रार्थना.
शनिवार	दि. १३-०४-२०१९ (चैत्र शुद्ध नवमी)	श्री रामनवमी श्री सोहिरोबानाथ पुण्यतिथी दिन. प्रातः स्मरणानंतर स्तवन व प्रार्थना. दुपारी १२ वाजता. श्री राम जन्मोत्सव. श्री रामेश्वर मंदिरातर्फे पालखी मिरवणूक.
शुक्रवार	दि. १९-०४-२०१९ (चैत्र पौर्णिमा)	श्री हनुमान जयंती. स्तवन व प्रार्थनेनंतर सकाळी ६.३० वाजता जन्मोत्सव. रात्री ९ वाजता श्री रामेश्वर मंदिरातर्फे पालखी मिरवणूक.
गुरुवार	दि. ०२-०५-२०१९ (चैत्र वद्य त्रयोदशी)	श्री अक्कलकोट स्वामी महाराज पुण्यतिथी. सकाळी ७ वाजता स्तवन व प्रार्थना.
शनिवार	दि. ०४-०५-२०१९ (चैत्र अमावस्या)	सद्गुरु श्री पार्वतीमाता जयंती दिन. सकाळी ७ वाजता स्तवन व प्रार्थना.

वैशाख महिन्यातील उत्सव व महोत्सव

श्री. वामन पंडित पुण्यतिथ्योत्सव

मंगळवार	दि. ०७-०५-२०१९ (वैशाख शुद्ध तृतीया)	अक्षय्य तृतीया. श्री परशुराम जयंती. सकाळी ७ वाजता स्तवन व प्रार्थना. सायंकाळी ५.३० वाजता हळदीकुंकू.
गुरुवार	दि. ०९-०५-२०१९ (वैशाख शुद्ध पंचमी)	आद्य शंकराचार्य जयंती. प्रातःस्मरणाचे वेळी स्तवन व प्रार्थना व श्री रामानुजाचार्य जयंती.
शुक्रवार	दि. १०-०५-२०१९ (वैशाख शुद्ध षष्ठी)	श्री वामन पंडित पुण्यतिथी प्रातः स्मरणाचे वेळी स्तवन व प्रार्थना. ११.३० वाजता एकादशणी नंतर ब्राह्मण सुवासिनी संतर्पण. सायंकाळी ५ वाजता चरित्र वाचन. 'श्री वामन पंडितांचे वैराग्य' या प्रवचन वाचनास प्रारंभ. रात्री ९ वाजता सद्भक्ति मंदिरातर्फे पालखी मिरवणुक.
शनिवार	दि. ११-०५-२०१९ (वैशाख शुद्ध सप्तमी)	सायंकाळी ५.३० वाजता नामसंकीर्तन
रविवार	दि. १२-०५-२०१९ (वैशाख शुद्ध अष्टमी)	श्री दुर्गा अष्टमी. सायंकाळी ५.३० वाजता ध्वनिमुद्रित पदांचे श्रवण. रात्री ८ वाजता गुरुवर्य श्री भाईचा शेजोत्सव व समाप्ती दिन. गुरुवर्यांनी आम्हा बालकांची सेवा मान्य करुन घ्यावी हीच त्यांच्या चरणी नम्र प्रार्थना.
शुक्रवार	दि. १७-०५-२०१९ (वैशाख शुद्ध चतुर्दशी)	श्री नृसिंह जयंती. सकाळी ७ वाजता स्तवन व प्रार्थना. सायंकाळी ५.३० वाजता गु. बं. सदाशिव उभयकर ह्यांच्या तर्फे मंदिरात भजन.

गुरुवर्य श्री बाबांचा पुण्यतिथ्योत्सव

रविवार	दि. ०२-०६-२०१९ (वैशाख वद्य चतुर्दशी)	गुरुवर्य श्री बाबांचा पुण्यतिथी दिन. प्रातः स्मरणाचे वेळी स्तवन व प्रार्थना ११.३० वाजता एकादशणी व नंतर ब्राह्मणसुवासिनी संतर्पण. सायंकाळी ५.३० वाजता चरित्र वाचन. पितापुत्र व गुरुशिष्य प्रेम या प्रवचन वाचनास प्रारंभ.

जेष्ठ मासातील उत्सव व महोत्सव		
मंगळवार	दि. ०४-०६-२०१९ (ज्येष्ठ शुद्ध प्रतिपदा)	हळदीकुंकू, गंगा दशहरा प्रारंभ
बुधवार	दि. ५-०६-२०१९ (जेष्ठ शुद्ध द्वितीया)	सायंकाळी दवाजतां नामसंकीर्तन.
गुरुवार	दि. ६-०६-२०१९ (जेष्ठ शुद्ध तृतीया)	गुरुवर्य श्री बाबांच्या ध्वनिमुद्रित पदांचे श्रवण. सायंकाळी दवाजतां व समाप्तीदिन. श्री. सद्गुरूंनी आम्हां अज्ञ बालकांची सेवा गोड मानुन घ्यावी हीच कळकळीची विनंती.
बुधवार	दि. १२-०६-२०१९ (ज्येष्ठ शुद्ध दशमी)	गंगावतरण दिन
गुरुवार	दि. १३-०६-२०१९ (ज्येष्ठ शुद्ध एकादशी)	निर्जला एकादशी. श्री निवृत्तिनाथ पुण्यतिथी. स्तवन व प्रार्थना.

सुचना:- प्रत्येक उत्सव, महोत्सवाचे दिवशी प्रातःस्मरणानंतर 'श्रीमद् पादपद्मयुगले' व उत्सव मूर्तीची प्रार्थना म्हटली जाईल.

॥ श्री सद्गुरु प्रसन्न ॥

आठवण एक साठवण

एका दिवाळीत सौ. पार्वतीमाता बलिप्रतिपदेस श्री दादाभाईना ओवाळ्यावयाचे वेळी बसावयाचा पाट साधाच पाहून दादी (श्री दादाभाईच्या काकी) म्हणाल्या, “अरे! रंगीत पाट आणा रे.” त्यावर श्री दादाभाई म्हणाले, “बाहेरचा रंग काय करावयाचा आंतून रंग भरला पाहिजे” असे म्हणून खालील पद म्हणावयास सांगितले व स्वतः साथ दिली. त्यामुळे तो सोहळा खरोखरीच सात्विक रंगाने भरून आला.

झाला विठ्ठल संग! मनी भरला रंग ॥

इकडे आरती ओवाळण्याचे चालुच होते. त्यांत सौ. पार्वतीमाता सात्विक रंगाने न्हाऊन निघाल्या व त्यांचे देहभान गेले. सौ. मालती पाटकरने आरती सांभाळली.

परमप्रिय गुरुवर्य श्रीभाईच्या प्रवचनांतील

अमृत कण

- १) जन्मास येऊन संतसमागम करावा व नित्य नेमाने श्रवण करावे. त्यांच्या संगतीचा फायदा घ्यावा. नर्मदेच्या गोठ्या सारखे कोरडे राहू नये. ज्याला भगवद्भक्त - संत आवडतात त्याच्यावर देवाचे प्रेम असते.
- २) सत्संग सोडून जाऊ नये. जात्याच्या खुंटाला चिकटून रहाणारे दाणे भरडले जात नाहीत. म्हणून-खुंट्याला सत्संगाला सोडून जात नाहीत
- ३) भक्तांचे अंतःकरण जर दुखविले तर त्यांना त्यांच्याबद्दल काही वाटत नाही. परंतु भगवंताला भक्त छळ करणाऱ्यांचा फार राग येतो व त्यांना तो इतकी जबरदस्त शिक्षा करितो की त्यांना भगवत्प्राप्ति कधीच होत नाही.
- ४) जो दुसऱ्याला सुख देतो त्याला अक्षय सुखाची प्राप्ति सहज होते. इच्छी परा ते येई घरा या न्यायाने जो माझ्या भक्तांना सुख देतो त्याला मी माझ्या घरी (वैकुंठात) आणून माझे सुख देतो.
- ५) आम्ही लहान पात्र घेऊन नदीवर गेलो तर पात्रा इतकेच पाणी त्यात मावेल. तसेच आमचा भाव लहान असेल, तर भगवंताची कृपाही त्याच प्रमाणात होणार. आमचा भाव उत्कृष्ट नसल्यामुळे भगवंताची पूर्ण कृपा होत नाही. म्हणून आम्ही दुःख भोगत आलो आहोत.
- ६) ज्याप्रमाणे परमार्थात ईश्वर कृपेशिवाय प्रगती होत नाही त्याप्रमाणे प्रपंचात देखील त्याच्या कृपेशिवाय यश मिळत नाही.

- ७) ज्याप्रमाणे आई फळाच्या साली व बिया काढून मुलाच्या हातात नुसता गर देते, त्याप्रमाणे श्री सद्गुरुमाऊली वेदशास्त्रांचा मतितार्थ काढून अनुभवाचे लोणी शिष्याच्या हातावर ठेवते.
- ८) परमार्थात भक्ति-ज्ञान-वैराग्य ह्या तिन्ही साधनांची आवश्यकता आहे हे लक्षात ठेविले पाहिजे. जसे एखाद्या सुग्रणबाईस गहू, तूप व साखर हे जिन्नस आणून दिल की ती ज्याप्रमाणे त्यांची नाना तऱ्हेची पक्वान्ने करिते, तद्वत् भक्ति-ज्ञान-वैराग्य ही पूर्णपणे असल्याने परमार्थ अगदी उत्कृष्ट रितीने होतो

निवेदन

अनेक भाविकांना आपल्या सद्भक्ती मंदिराकरिता काहीतरी आर्थिक सेवा करण्याची इच्छा असते. जे जवळपास राहतात ते मंदिरात प्रत्यक्ष येऊन रोख रक्कम किंवा चेक देतात. पण आपले बरेचसे सद्भक्त दूरवर राहतात. काही मुंबईबाहेर, महाराष्ट्राबाहेर तर काही परदेशात आहेत.

ह्या सर्वांना सोईचे व्हावे म्हणून आता **Net Banking** तर्फे सेवाशुल्क स्वीकारायला सुरुवात केली आहे. अशा प्रकारचा व्यवहार करण्याकरिता लागणारा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

Name of the account: SADBHAKTI PRASARAK MANDALI
A/c No.: 006100100000130
Bank Name: NKGSB Co-Op Bank Ltd.
Branch: Jogeshwari East, Mumbai.
IFSC Code No.: NKGS0000006

उपरोक्त विषयासंबंधी काही अधिक माहिती हवी असल्यास खालील व्यक्तींशी संपर्क साधावा :

१. श्री. विवेक ताम्हाणे - दूरधमण क्र. ९८२०३५०८६७
२. श्री. नागानंद निळेश्वर - दूरधमण क्र. ९८२१२७०७७२
३. श्री. अरुण विजयकर - दूरधमण क्र. ९२२३२२२२४५

निवेदन - २

आपल्या सद्भक्ती प्रकाश ह्या त्रैमासिकातून भक्तांचे, त्यांच्या मित्रमंडळी, नातेवाईकांचे, किंवा त्यांच्या वरिष्ठ पिढीतील लोकांचे अनुभव, आठवणी आपण प्रसिद्ध करण्यासंबंधीचे आवाहन अलीकडेच ह्या त्रैमासिकातूनच करण्यात आले. पण अजूनही फारसा काही प्रतिसाद आलेला दिसत नाही.

कदाचित् सदर आवाहन नजरेतून निसटले असेल किंवा एखादी आठवण आहे पण ती सद्भक्ती प्रसारक मंडळापर्यंत कशी पोहोचवायची असा प्रश्न पडला असण्याची शक्यता आहे.

तरी, सर्व सद्भक्तांना पुन्हा एकदा आवाहन करीत आहोत, की त्यांनी त्यांकडे असलेल्या आठवणी आमचेकडे पाठवाव्यात. अती सोपा उपाय म्हणजे इंटरनेटद्वारा पाठवाव्यात. ✽ ✽

लिखाणासंबंधी काही अडचण असल्यास, केवळ मुद्दे पाठवून द्यावेत. विस्तार येथे संपादकमंडळ करेल. प्रत्येक आठवणीसोबत आठवण कुणाची, कुठल्या स्थळी, कुठल्या प्रसंगीची ते जरूर कळवावे. तारीख, वाराचे तपशील नसल्यास निव्वळ कालखंड कळवावा.

ह्या अश्या आठवणी आपणा सर्व भक्तांना, विशेषतः भावी पिढीला नक्कीच उपयोगी पडतील. हा एक आध्यात्मिक खजिना आपल्याला भरून देवायचा आहे आणि श्रीगुरुंचे ऋण ह्या सेवेद्वारे अंशतः फेडावयाचे आहे. ह्या आवाहनाला आपणा सर्व सद्भक्तांचा उत्तम प्रतिसाद लाभेल अशी खात्री आहे.

नागानंद निळेस्वर (दू. प्र. ९८२१२७०७७२) - [E-mail: nileshwar@rediffmail.com](mailto:nileshwar@rediffmail.com)

अरुण विजयकर (दू. प्र. ९२२३२२२२४५) - [E-mail: arunvijaykar@gmail.com](mailto:arunvijaykar@gmail.com)

✽✽ Note: E-mail ID: sadbhktiprasarkmandali@gmail.com

टीप: एखाद्या अनुभव किंवा एखादी आठवण त्रैमासिकात केवळ छपायची अथवा छपायची की नाही हे ठरविण्याचे सर्व ह्याक संपादक मंडळाकडे राखून ठेवले आहेत.
